עין משפט
נר מצוה

מח א ב מיי׳ פרק יג מהלכות גזלה ואבידה ומצוה הלכה יט סמג עשין סז סמ״ק טור ש״ע ח״מ סי׳ תכז סעיף ה:
מט ג ד טוש״ע ח״מ סי׳ תיט סעיף ה:
נ ה מיי׳ פ״ח מהלכות גזלה ואבידה ומצוה הלכה ה סמג עשין סז:

מוסף רש״י

הכותל והאילן שנפלו לרה״ר והזיקו פטור מלשלם. דמאי הוה ליה למיעבד, אנוס הוא (ב״מ קיז:). נתנו לו זמן. שלאחריו ג״ד שיהא עוקר ואמרו לו פטור (שם). מיטב שדהו של ניזק. שהרי משמע שאם שילם בעירו ואכלה ערוגה של בית אחר בשדה אחרת, שמין ערוגה יפה שבכל שדה ניזק ונותן לו דמיה, ואפילו היתה זו כחושה, ולקמן פריך אכל כחושה משלם שמינה (גיטין מח:). לא בא הכתוב. להחמיר עליו יותר ממה שהזיק, אלא לגבות לנזקין. שיעור דמי נזקו כמות שהוא, מן העידית. שאם אין לו מעות ורוצה לפרוע קרקע בשומת צריך ליתן לו מקרקע משעולה שלו (שם). ערוגה בין הערוגות. והיו בהן כחושות ושמנות מעורבות זו אצל זו (שם). המוציא מחבירו עליו הראיה. עליו להביא עדים לגרר את הספק, ודאוריתא היא בב״ק (לקמן מו:) מי בעל דבריס יגש אליהם (שמות כד) יגיש ראיה אליהם (גיטין שם). כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אמילת ערוגה אלא לפי מה שהיתה, אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה, ולאחר שמשומה בב״ד ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות נזקו וכל להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי נזקי שכן אמרה תורה מיטב שדהו וגו׳ (שם מט.). בדניזק שיימינן. ומיטב שאמרה תורה, שאם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב של ניזק, על כרחו יגבהו ממיטב, אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המזיק לפרוע ואפילו יש לו (שם). בדמזיק שיימינן. ממיטב שלותיו אמרה תורה שיגבנו (שם). נאמר שדה למטה. לענין תשלומין, מיטב שדהו וגו׳ ונאמר שדה למעלה. לענין מזק ובער בשדה אחר (שם). דהאיך דקא משלם. שדהו ישלם כמיב, במשלם הכתוב מדבר, דהיינו מזיק, והכי קאמר ר״ע לא בא הכתוב להקל על המזיק להפטר מזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק אלא להגבות לנזקין מן העידית של מזיק (שם). ורבי ישמעאל. אמר לך, אהני גזירה שוה. דשדה שדה דבניזק שיימינן, ואהני קרא. דשדהו ישלם, דמשמע דבמזיק שיימינן (שם). וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק. אהני קרא דשדהו ישלם, דמשמע דבמזיק שיימינן (שם). וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק. אהני קרא דשדהו ישלם, דמשמע דבמזיק שיימינן (שם). וקל וחומר להקדש. וקל סלקא דעתך בניזקין נמי קאי (שם). לא יהא אלא בעל חוב. בדבורא בעלמא דקביל עליה מי עדיף מחוב דתנן בביצועים, דאם המחיר תורה בניזקין לא יגפינן חוב מיניה (שם).

נמי מני חייבי ופטור מלשלם וכגון שלא נודע לבעליו שנפלו או ידעו ולא יכלו לסלקו כל כך מהר והא דלא קתני נתנו לו זמן לסלקו ולפנותו משום דבהיזק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו לו זמן לקוץ ולסתור ולפנותו קאמר והשתא אתי שפיר דמדמה ליה לבור טפי מלאש ואף על גב דבשעת נפילה יש לדמותו לאש כמו לבור דמאש חלוק במה שאין כח אחר מעורב בו ומבור חלוק במה שאין תחילת עשייתן לנזק אלא לכך דימה אותו לבור משום דבהיזק דלאחר נפילה אין לדמותו כלל לאש אלא לבור:

חב חייב מיבעי ליה. בשאר דוכתין לא דייק הכי כגון א) אין חבין לאדם אלא בפניו ותופס לב״ח במקום אחר לאחריו ב) דהתם לא שייך לשון חיוב אלא לשון חובה: **ורבי ישמעאל אכל שמינה.** פירוש בשלמא אכל שמינה משלם שמינה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי ה״פ כיון דבשמינה אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק ולא קנסינן ליה לשלם יותר ממה שהזיק א״כ כשאכל כחושה נמי לא לקנסיה לשלם יותר ממה שהזיק לשלם שמינה וא״ת אמאי טעי טפי בדברי ר׳ ישמעאל לומר שאם אכל כחושה משלם שמינה יותר מדברי ר׳ עקיבא דלמא רבי עקיבא קאמר נמי שאם אכל ערוגה כחושה משלם ערוגה שמינה שבשדותיו וי״ל לפיכך טעה בדברי רבי ישמעאל טפי משום דקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית משמע ששמע מר׳ ישמעאל שבא הכתוב לחייב יותר ממה שהזיק כגון דאם אכל כחושה משלם שמינה:

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דכ״ע מודו דאין משלם אלא עידית שיש לו ואין צריך לקנות כדאמרינן לקמן (ד׳ ז:) אין לו אלא זיבורית כולם גוזין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין המ״ל כגון דזיבורית דמזיק כעידית דעלמא דלר׳ עקיבא גוזין מן הזיבורית ולר׳ ישמעאל יהיב ליה מעידית דניזק ואפילו למ״ד בשלו הן שמין המ״ל דלית ליה למזיק כעידית דניזק דלמ״ד כסף או מיטב ישלם כסף לרבי ישמעאל ולר׳ עקיבא לא ישלם אלא ממיטב שלו: **שור** רעהו כו׳. תימה ולוקמה בשן וכגל שהזיק את ההקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף דאינה מועדת מתחילתה ובגזרה שוה דתחת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא לענין תשלומי מיטב דאי לכל מילי ליפטרו כולהו מטמון וברה״ר וכליס ופסולי המוקדשין וי״ל דכולהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי בריש הניזקין דקאמר התם במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה לבדק הבית משמע דלא משכחת נזקין בהקדש לא בשן ולא בגרגל פדייה אין מעילה בקרקעות דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי: ובעל

שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין רבינא אמר לאתויי הא דתנן ג) א הכותל והאילן שנפלו לרה״ר והזיקו פטור מלשלם ב נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב היכי דמי אי דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור דהזיקו מצוי ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי ושמירתן עליך אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בהני שאין תחילת עשייתן לנזק שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח וחזר הדין: כשהזיק חב המזיק: חב המזיק חייב המזיק מיבעי ליה אמר רב יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא ג) קלילא: לשלם תשלומי נזק: ג) ת״ר [1] מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר׳ עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וק״ו להקדש ור׳ ישמעאל אכל שמינה משלם שמינה אכל כחושה משלם שמינה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל דמשלם שמינה אמר רבא ומה אילו ידעינן דכחושה אכל לא משלם אלא כחושה השתא דלא ידעינן אי כחושה אכל אי שמינה אכל משלם שמינה המוציא מחבירו עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן ג) כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ובהא פליגי רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ורבי עקיבא סבר ד) בדמזיק שיימינן מ״ט דרבי ישמעאל נאמר שדה למטה ונאמר שדה למעלה מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק ורבי עקיבא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם דהאיך דקא משלם ורבי ישמעאל ה) אהני ז) גזרה שוה ואהני קרא אהני גזרה שוה כדקאמינא אהני קרא כגון ח) דאית ליה למזיק עידית וזיבורית ועידית לניזק וזיבורית דמזיק לא שויא כעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב דידיה דלא מצי אמר ליה תא את גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב ר׳ עקיבא אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית וקל וחומר להקדש מאי קל וחומר להקדש אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש [2] שור ט) רעהו אמר רחמנא ה) ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל

מסורת הש״ם

א) ב״מ קיז:, ב) [עי׳ רש״י שבת קנג: ד״ה קלין], ג) לקמן נט. גיטין מח: [ושם כל הסוגיא], ד) [עי׳ תוספות עכין טו. ד״ה הוי], ה) לאיתי לי למזיק עידית וזיבורית ועידית דניזק לא שוי׳ כעידית דמזיק וזיבורית דמזיק לא שוי׳ כעידית דניזק כו׳ כל״ל מהרב״ם בשם ה״ר שבתאי], ו) [לקמן לז:], ז) [שמות כב], ח) [גיטין יז:], ט) [שם: ב״מ י.],

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
2. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

גליון הש״ם

גמ׳ אהני ג״ש. עי׳ ערכין טו ע״א תוס׳ ד״ה הו״ל ב׳ כתובים:

רבינו חננאל

רבינא אמר לאייתויי הא דתנן הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטורין. נתנו לו זמן, נפלו בתוך הזמן והזיקו פטור, לאחר זמן חייב. ולעולם דאפקרינהו, ולא דמו לבור אלא אתו במה הצד. וקיימ׳ לן כרבינא דבתרא הוא. ויש אומרין בכולהו דלא פליגי, אלא כל חד וחד דייק ומוקים. **פיס׳ לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.** ת״ר מיטב שדהו שלניזק, דברי ר׳ ישמע[א]ל. ואקשי עליה אכל ערוגה שמינה משלם שמינה, אבל אם אכל ערוגה רזה ישלם שמינה. דקאמרת ממיטב שלניזק, כלומ׳ רואין ערוגה שהיא מיטב שלניזק ומשלם לו המזיק כמותה. ופריק לעולם אינו משלם אלא כשיעור מה שאכל בלא תוספת, וכגון שהיא העידית שהיא מיטב דניזק כזיבורית (שלניזק) [שלמזיק]. ר׳ ישמע[א]ל אומ׳ נותן לו (הזיבורית המזיק שלו) [המזיק הזיבורית שלו] דלגבי ניזק מיטב הוא. ואמ׳ מאי טעמ׳ נאמ׳ שדה למעלה, שנ׳ ובער בשדה אחר והיא שדה שלניזק, ונאמ׳ שדה למטה, מיטב שדהו. מה שדה האמור למעלה דניזק, אף שדה האמור למטה דניזק. ר׳ עקיבה אומר מיטב שדהו שלמזיק וקל וחומר להקדש. ואמרי׳ ר׳ עקיבה דייק מיטב שדהו, שלמשלם, והוא המזיק. ור׳ ישמעל אהני גזירה שוה כדאמרת. ואהני דיקדוקי דקרא דאי אית לו למזיק עידית וזיבורית, וזיבורית דידיה לא שוה כעידית דניזק משלם לו ממיטב שלו.